

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ»**

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ І ЛОГІСТИКИ
(повна назва кафедри)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи
Р. Б. Папірник

« 23 » серпня 2019 року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Управління ризиками в менеджменті організацій

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність 073 «Менеджмент»
(шифр і назва напрямку підготовки або спеціальності)

освітньо-професійна програма «Проектний менеджмент»
(назва освітньої програми)

освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)

форма навчання денна
(денна, заочна, вечірня)

розробник Поповиченко Ірина Валеріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Управління ризиками в менеджменті організацій» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Проектний менеджмент».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система та процес управління ризиками на рівні стратегічного та оперативного менеджменту виробничо-господарської організації в мінливому, складному та невизначеному бізнес-середовищі.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Години	Кредити	Семестр	
			1	2
Всього годин за навчальним планом, з них:	90	3,0		90
Аудиторні заняття, у т.ч:	30			30
лекції	22			22
лабораторні роботи				
практичні заняття	8			8
Самостійна робота, у т.ч:	60	2		60
підготовка до аудиторних занять	6			6
підготовка до контрольних заходів	12			12
виконання курсового проекту або роботи				
опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях	12			12
підготовка до екзамену	30	1		30
Форма підсумкового контролю	екзамен			

3. СТИСЛИЙ ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета - оволодіння методологічними основами та теоретичними знаннями з питань управління ризиками виробничо-господарської організації та набуття практичних вмінь і навичок щодо використання принципів і методів ризик-менеджменту для ефективної діяльності підприємства.

Завдання:

- формування у студентів знань, навичок та умінь щодо врахування впливу невизначеності при прийнятті управлінських рішень в діяльності організації на основі поглибленого вивчення якісних та кількісних методів оцінки ризиків;
- розвиток здібностей та навичок, що дозволяють на практиці здійснювати ефективний ризик-менеджмент в умовах мінливого та складного зовнішнього середовища.

Пререквізити дисципліни (для ОП «Менеджмент та адміністрування»): охорона праці в галузі, договірне право, ділове адміністрування.

Постреквізити дисципліни (для ОП «Менеджмент та адміністрування»): управління конкурентоспроможністю підприємства, виробнича практика, переддипломна практика, написання кваліфікаційної роботи.

Компетентності:

Характеристика загальних (ЗК₁; ЗК₆ - soft skills), та фахових (СК_{1,2,6,7,8,13} – hard skills) компетентностей детально викладена у освітній програмі.

Заплановані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- теорію управління ризиками виробничо-господарської організації;
- основні принципи та сучасні методи аналізу та оцінки ризиків підприємств;
- нормативно - правове регулювання щодо врахування ризиків у бізнес-діяльності.

вміти:

- ідентифікувати можливі види ризиків виробничо-господарської організації в залежності від етапу її життєвого циклу, її цілей та задач у довгостроковому та короткотерміновому періодах;
- систематизувати та класифікувати фактори ризику підприємства;
- виконувати кількісну оцінку суб'єктивних та об'єктивних факторів ризику підприємства;
- розробляти рекомендації щодо зниження ступеню ризику виробничо-господарської організації на певних етапах її діяльності та при виконанні певних видів робіт та послуг.

Методи навчання: практичний, наочний, словесний.

Форми навчання: колективна, групова, індивідуальна; аудиторна, позааудиторна.

4. СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі			
	усього	л	п	с/р
Змістовий модуль 1. Види ризиків. Принципи та методи аналізу ризиків в менеджменті організацій				
Тема 1. Основні види ризиків в менеджменті організацій	9	4		5
Тема 2. Загальні принципи аналізу ризиків	11	4	2	5
Тема 3. Порівняльна характеристика кількісних методів оцінки ризиків	11	4	2	5
Разом за змістовним модулем 1	31	12	4	15
Змістовий модуль 2. Фактори ризиків. Оцінка та управління ризиками виробничо-господарської організації				
Тема 4. Аналіз факторів, що впливають на ризики виробничо-господарської організації. Класифікація факторів ризику (з врахуванням специфіки будівельної галузі)	7	2		5
Тема 5. Управління ризиками виробничо-господарської організації: способи зниження ступеня ризику	11	4	2	5
Тема 6. Оцінка підприємницького ризику на основі аналізу «Витрати-Обсяг-Прибуток» (операційного аналізу)	11	4	2	5
Разом за змістовним модулем 2	29	10	4	15
Підготовка до екзамену	30			30
Усього годин	90	22	8	60

5. ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

№ зан.	Тема занять	Кількість годин
1	Основні види ризиків в менеджменті організацій	4
2	Загальні принципи аналізу ризиків	4
3	Порівняльна характеристика кількісних методів оцінки ризиків	4
4	Аналіз факторів, що впливають на ризики виробничо-господарської організації. Класифікація факторів ризику (з врахуванням специфіки)	2

	<i>будівельної галузі)</i>	
5	Управління ризиками виробничо-господарської організації: способи зниження ступеня ризику	4
6	Оцінка підприємницького ризику на основі аналізу «Витрати-Обсяг-Прибуток» (операційного аналізу)	4

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ зан.	Тема занять	Кількість годин
1	Розробка логічної блок-схеми аналізу ризику	2
2	Вирішення задач прогнозування розміру ризику з використанням відомих кількісних методів оцінки ризиків.	2
3	Розрахунок резерву коштів на непередбачені витрати з використанням імовірнісних методів	2
4	Рішення задач на використання операційного аналізу в прийнятті рішень з управління ризиками	2

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Навчальним планом лабораторні заняття не передбачено.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Вид роботи / Назва теми	Кількість годин
1	Підготовка до аудиторних занять	6
2	Підготовка до контрольних заходів	12
3	Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:	12
	Тема 1. Основні види ризиків в менеджменті організацій Причини виникнення втрат (класифікація, галузева специфіка).	2
	Тема 2. Загальні принципи аналізу ризиків Послідовність аналізу конкретного виду ризику підприємства.	2
	Тема 3. Порівняльна характеристика кількісних методів оцінки ризиків "Бета" - аналіз.	2
	Тема 4. Аналіз факторів, що впливають на ризики виробничо-господарської організації. Класифікація факторів ризику (з урахуванням специфіки будівельної галузі) Характеристика проявів факторів виробничого ризику у будівництві (в порівнянні з іншими галузями)	2
	Тема 5. Управління ризиками виробничо-господарської організації: способи зниження ступеня ризику Хеджування як засіб страхування фінансового (валютного та процентного) ризику.	2
	Тема 6. Оцінка підприємницького ризику на основі аналізу «Витрати-Обсяг-Прибуток» (операційного аналізу) Фактори, що впливають на запас фінансової міцності підприємства.	2
4	Підготовка до екзамену	30

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Методи та засоби діагностики успішності навчання: поточне усне опитування; тестування; розв'язування практичних задач; опрацювання теоретичних і практичних завдань, винесених на самостійну роботу.

10. ПОРЯДОК ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання результатів поточного контролю здійснюється в залежності від виду навчання.

Максимальна оцінка знань теоретичного матеріалу дисципліни, що вивчається, – 40 балів.

Максимальна оцінка навичок та вмінь з практичного матеріалу дисципліни, що вивчається – 40 балів.

Максимальна оцінка знань з самостійної роботи студента – 20 балів.

Критерії оцінки теоретичних знань за змістовими модулями

№ з/п	Вид критерію	Зміст критерію	Кількість балів за модулями	
			1 модуль	2 модуль
1.	Відвідування лекційних занять	2 бали за відвідування студентом кожного лекційного заняття	0 - 12	0-10
2.	Якість складання тестів	2 бал за кожен вірну відповідь на питання	0-20	0-20
3	Бліц-опитування (колоквіум) за основною термінологією	4-5 питань (по 2 бали за кожен правильну відповідь)	0-8	0-10
Разом:			0-40	0-40

Критерії оцінки практичних навичок та вмінь за змістовими модулями

№ з/п	Вид критерію	Зміст критерію	Кількість балів за модулями	
			1 модуль	2 модуль
1.	Відвідування практичних занять	6 балів за відвідування студентом кожного практичного заняття	0 - 12	0-12
2.	Якість виконання і захист практичних завдань	Виконання і захист практичних завдань відповідно максимальним вимогам щодо їх якості	22-28	22-28
		Виконання і захист практичних завдань з незначними зауваженнями щодо їх якості	15-21	15-21
		Виконання і захист практичних завдань відповідають мінімальним вимогам щодо їх якості	8-14	8-14
		Виконання і захист практичних завдань не відповідають мінімальним вимогам щодо їх якості	1-7	1-7
		Присутність студента на занятті, але не готовність його до виконання завдання	0	0
Разом:			0-40	0-40

Критерії оцінки знань з самостійної роботи студента за змістовими модулями

№ з/п	Вид критерію	Зміст критерію	Кількість балів за модулями	
			1 модуль	2 модуль
1.	Якість виконання і захист самостійної роботи	Питання лекційного курсу (6 питань), винесені на самостійне опрацювання, виконано якісно у встановлений термін (доповідь, конспект, усне опитування)	16-20	16-20
		Питання лекційного курсу (6 питань), винесені на самостійне опрацювання, виконано з незначними зауваженнями щодо якості їх виконання (доповідь, конспект, усне опитування)	11-15	11-15
		Питання лекційного курсу (6 питань), винесені на самостійне опрацювання, виконано з мінімальними вимогами щодо якості їх виконання (доповідь, конспект, усне опитування)	6-10	6-10
		Окремі питання лекційного курсу, винесені на самостійне опрацювання, виконано з мінімальними вимогами щодо якості їх виконання (доповідь, конспект, усне опитування)	1-5	1-5
		Всі питання лекційного курсу (6 питань), винесені на самостійне опрацювання, студентом не виконано	0	0
		Разом:	0-20	0-20

Критерії екзаменаційної оцінки

Екзаменаційний білет складається з 3-х теоретичних питань та 1 практичної задачі.

Критерії екзаменаційної оцінки

№ з/п	Вид критерію	Зміст критерію	Відповіді на теоретичні питання			Практична задача
			1 питання	2 питання	3 питання	
1.	Якість відповіді	При відповідях на питання студент показує високий рівень знання теоретичного матеріалу, посилається на літературні джерела провідних фахівців з дисципліни.	23-25	23-25	23-25	
		При відповідях на питання студент	19-22	19-22	19-22	

		показує високий рівень знання теоретичного матеріалу, але не посилається на літературні джерела провідних фахівців з дисципліни.				
		При відповідях на питання студент показує добре знання теоретичного матеріалу, але відповідає не впевнено, формулювання термінів не точне, маються незначні помилки, на додаткові питання відповідає вірно.	15-18	15-18	15-18	
		При відповідях на питання студент показує середній рівень знання теоретичного матеріалу, відповідає не повно та не впевнено, формулювання термінів не точне, на додаткові питання відповідає вірно, але не впевнено.	12-14	12-14	12-14	
		При відповідях на питання студент показує середній рівень знання теоретичного матеріалу, відповідає не повно та не впевнено, формулювання термінів не точне, на додаткові питання відповідає вірно, але не впевнено.	9-11	9-11	9-11	
		При відповідях на питання студент показує низький рівень знання теоретичного матеріалу, відповідає не повно та не впевнено, формулювання термінів не точне, на додаткові питання відповідає не вірно та не впевнено.	5-8	5-8	5-8	
		При відповідях на питання студент показує мінімальний рівень знання теоретичного матеріалу, формулювання термінів не точне, на додаткові питання не відповідає.	1-4	1-4	1-4	
		Студент не відповідає на теоретичні питання.	0	0	0	
2.	Якість вирішення задачі	Студент вирішив задачу вірно, навів необхідні формули та привив пояснення всіх їх позначень/коефіцієнтів				23-25
		Студент вирішив задачу з незначними помилками технічного характеру, навів необхідні формули, але не привив пояснення їх позначень/коефіцієнтів				17-22

	Студент вирішив задачу з помилками, не вірно навів необхідні формули та не привів пояснення всіх їх позначень/коефіцієнтів				11-16
	Студент вирішив задачу з грубими помилками, не навів необхідні формули.				1-10
	Студент не вирішив задачу.				0
	Всього:	0-25	0-25	0-25	0-25
	Разом:	0-100			

Підсумкова оцінка з дисципліни «Управління ризиками в менеджменті організацій» складається як середньоарифметичне з суми балів за змістовими модулями та балів з екзамену.

Порядок зарахування пропущених занять відбувається у формі усного опитування (при пропущенні лекції) та виконання індивідуального розрахункового завдання (при пропущенні практичного заняття).

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бардась А. В. Менеджмент : навч. посіб. / А. В. Бардась, М. В. Бойченко, А. В. Дудник ; Держ. вищ. навч. закл. "Нац. гірн. Ун – т". – Д. : НГУ, 2015. – 380 с.
2. Вітлінський В.В. Економічний ризик : навчальний посібник / В.В. Вітлінський – К. : КНЕУ, 2002.- 446 с.
3. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посібник / Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков, В.А. Панков. - К. : Центр навчальної літератури, 2005.
4. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 304 с.
5. Ігнат'єва І. А. Менеджмент організації малого та середнього бізнесу: підручник / І. А. Ігнат'єва, О. М. Паливода, Р. В. Янковой ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – К. : КНУТД, 2015. – 242 с.
6. Кирнос В.М., Поповиченко І.В. Методика оцінки виробничого ризику будівельного проекту на стадії прийняття інвестиційного рішення. - Днепропетровск. ПДАБА, 2002. - 16 с.
7. Клименко С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : [навч. посіб.] / С.М. Клименко, О.С. Дуброва — К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
8. Кононенко О., Маханько О. Анализ финансовой отчетности. – Х.: Фактор, 2008. – 200 с.
9. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. - К.: Академвидав, 2007. - 464 с.
10. Мельников А.В. Риск-менеджмент: Стохастический анализ рисков в экономике финансов и страхования. М.: изд-во "Анkil", 2001. - 112 с.
11. Менеджмент : навч. посіб. / [О. Є. Кузьмін та ін.]; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2015. – 239 с.
12. Минцберг Г. Менеджмент: Природа и структура организаций глазами гуру. – Пер. с англ. И.Медведь. – М.: Эксмо, 2015. – 464 с.
13. Мур Алэн, Хиариден Кейт. Руководство по безопасности бизнеса: Практическое пособие по управлению рисками: Пер с англ. - М.: Филинь, 1998.- 328 с.

14. Петришин Н.Я. Прикладний менеджмент: Навч. посібник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Н.Я. Петришин. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2015. – 292 с.
15. Практикум по финансовому менеджменту: Учебно-деловые ситуации, задачи и решения / Е.С. Стоянова, И.Г. Кукукина, Е.В. Быкова, В.А. Перов; Под ред. Е.С. Стояновой. - М.: Перспектива, 1995. - 160 с.
16. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: Навч. посіб./ А.В. Шегда, М.В. Голованенко; за ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
17. Риски в современном бизнесе / Грабовый П.Г., Петрова С.Н., Полтавцев С.И., Романова К.Г., Хрусталева Б.Б., Яровенко С.М. - М.: Издательство "Аланс", 1994. - 200 с.
18. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ "Видавництво «Політехніка»", 2004. – 200 с.
19. Тони Райс, Брайн Койли. Финансовые инвестиции и риск: Пер. с англ. - К.: Торгово-издательское бюро BVN, 1995. - 592 с.
20. Тоцький, В. І. Організаційний розвиток підприємства: навч. посіб. / В.І. Тоцький, В.В. Лаврененко. - К. : КНЕУ, 2005.
21. Управление рисками в инновационно-инвестиционной деятельности предприятия: Учебное пособие/ К.В. Балдин, И.И. Передеряев, Р.С. – М.: Дашков и К, 2012 г. – 419 с.
22. Цай Т.Н., Грабовый П.Г., Марашда Бассам Сайел. Конкуренция и управление рисками на предприятиях в условиях рынка.- Издательство "Аланс", 1997. - 288 с.
23. Черкасов В.В. Деловой риск в предпринимательстве: Практическое пособие. - К.: Либра, 1996. - 160 с.
24. Эриашвили Н.Д. Управление рисками в условиях финансового кризиса: учебное пособие / Н.Д. Эриашвили, Л.Н. Тепман. – М.: Юнити-Дана, 2012. – 295 с.

Допоміжна:

25. Гмурман В.Е. Теория вероятностей и математическая статистика. Изд. 4-е, доп. Учеб. пособие для вузов. - М.: Высш. шк., 1972. - 368 с.
26. Кирнос В.М., Поповиченко И.В. Принципы разработки модели комплексной количественной оценки размера производственного риска строительного проекта на стадии принятия инвестиционного решения // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. - 2001. - № 12. - С.28-33.
27. Поповиченко И.В. Возможные риски создания предприятия и методы их оценки (на примере создания сети районных мини-хлебопекарен) / И.В. Поповиченко, Д.А. Редькин // Науковий журнал «Економіка і управління». – Київ, 2014. - №2. – С. 67-73.
28. Поповиченко И.В. Оценка риска инвестиционного решения в системе «сроки-затраты» (на примере строительства) / И.В. Поповиченко // Журнал «Технологічний аудит та резерви виробництва». – Харків, 2014. - №6/2(20). – С.28-35.
29. Поповиченко И.В. Управление рисками в строительстве: анализ состояния отрасли и видов рисков на примере Днепропетровской области / А.В. Ганжа, И.А. Зражевский // Економічний простір: Збірник наукових праць. – №119. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2017. С. 104-113.
30. Таха Х. Введение в исследование операций. - М.: Мир, 1986. - 496 с.
31. Хайниш С.В. Нестандартные ситуации: практикум для хозяйственных руководителей. - М.: Экономика, 1992. - 206 с.

12. INTERNET-РЕСУРСИ

1. ISO31000 – Менеджмент рисков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso31000.htm>. Програмний продукт/

2. Publications Risk Management Standart [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.airmic.com/publications>

3. Risk Management Standard, FERMA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ferma.eu/Defaul.aspx?tabitd=195>.

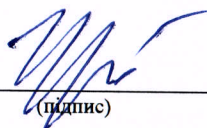
4. К. А. Колосова Управління комерційними ризиками виробничих підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/87860/13Kolosova.pdf?sequence=1>.

5. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/17061002/ekonomika/klasifikatsiya_rizikiv

6. Ризики: види, вимірювання та управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=50703>.

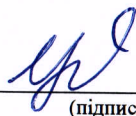
7. Офіційний сайт національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua/e-resources>

Розробник _____ (І.В. Поповиченко)

(підпис)

Гаранти освітньої програми _____ (О.Ю. Уфимцева)

(підпис)

Силабус затверджено на засіданні кафедри менеджменту, управління проектами і логістики

Протокол від « 20 » вересня 20__ року № 3